

เด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยง

ความหมาย

เด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยง (At Risk Child) หมายถึง เด็กที่หากไม่ได้รับการช่วยเหลือให้ทันท่วงทีตั้งแต่แรกเริ่มก็จะมีโอกาสเป็นเด็กที่มีความบกพร่องหรือมีความต้องการพิเศษในอนาคตต่อไป

ความเป็นมา

การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่เรียนอยู่ในชั้นเรียนปกตินั้น มีความก้าวหน้ามาตลอดเวลา ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์แก่เด็กเหล่านี้เป็นอันมาก แต่เด็กบางคนที่ไม่มีอาการบ่งชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดจะไม่ได้รับบริการทางการศึกษาพิเศษ เช่นเดียวกับเด็กที่มีความบกพร่องอย่างเด่นชัด เนื่องจากเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงไม่ได้แสดงปัญหาให้เห็นอย่างชัดเจนนั่นเอง

ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้จัดโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมสำหรับเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงเรียกว่า โปรแกรมเฮดสตาร์ท (head start program) ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้บริการเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งมีฐานะยากจน เพราะครอบครัวไม่สามารถดูแลเอาใจใส่บุตรหลานได้เท่าที่ควร นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังได้ออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองป้องกันสิทธิของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ รวมถึงการให้บริการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่มอีกด้วย

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญ และมีรายละเอียดดังนี้

ปี ค.ศ. 1965 ตราพระราชบัญญัติที่กำหนดให้โรงเรียนจัดโปรแกรมการให้การศึกษาในระยะแรกเริ่มสำหรับเด็กที่มีอายุ 4 ปีขึ้นไป ซึ่งมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนเรียกว่าโครงการเฮดสตาร์ท (head start project)

ปี ค.ศ. 1966 ตราพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับเด็กพิการในระยะแรกเริ่ม (Handicapped Children's Early Education Act) ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้จัดสรรงบประมาณและจัดโปรแกรมเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กในระดับปฐมวัย โปรแกรมที่รู้จักกันเป็นอย่างดีคือโปรแกรม อีอีพีซีดี (Early Education Programs for Children with Disabilities : EEPCD)

ปี ค.ศ. 1972 ออกกฎหมายกำหนดให้โรงเรียนไม่น้อยกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ของโรงเรียนทั้งหมด ต้องจัดให้บริการแก่เด็กพิการในโครงการเฮดสตาร์ท (head start)

ปี ค.ศ. 1974 แก้ไขพระราชบัญญัติการศึกษา (Education Amendments) เกี่ยวกับการศึกษาของเด็กพิการ ทั้งกำหนดให้จัดสรรงบประมาณสำหรับฝึกอบรมครูและผู้บริหาร

ปี ค.ศ. 1975 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้เด็กพิการทุกคนได้รับบริการที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น โดยระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับเด็กพิการ (Education for All Handicapped Children

Act : EHA) ในส่วนบี (Part B) และได้กำหนดให้จัดประเภทของความพิการ และจัดให้บริการทางการศึกษาพิเศษสำหรับเด็กที่มีอายุระหว่าง 5 ถึง 21 ปี

ปี ค.ศ. 1985 แก้ไขพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับคนพิการให้ครอบคลุมไปถึงเด็กแรกเกิด (The Education of the Handicapped Act Amendments) โดยกำหนดให้แต่ละรัฐจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมให้เพียงพอ

ปี ค.ศ. 1986 แก้ไขพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับคนพิการอีกครั้งหนึ่ง (The Education of the Handicapped's Act Amendments) โดยแก้ไขพระราชบัญญัติในส่วนบี (Part B) ให้มีการจัดบริการทางการศึกษาพิเศษให้แก่เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 3 ถึง 5 ปี และกำหนดให้ในส่วน เอช (Part H) เพิ่มโปรแกรมการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่มสำหรับทารกและเด็กเล็กที่มีความต้องการพิเศษรวมทั้งครอบครัวด้วย

ปี ค.ศ. 1990 ตราพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับเด็กพิการ (Individuals with Disabilities Education Act : IDEA) โดยกำหนดให้จัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็กและวัยรุ่นที่มีความพิการอย่างเหมาะสม ทั้งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย แต่จะต้องมีการวินิจฉัย วางแผน ดำเนินการสอนและประเมินผลการเรียนการสอนด้วย

ปี ค.ศ. 1990 ตราพระราชบัญญัติที่กำหนดให้มีการขยายและปรับปรุงโปรแกรมเฮดสตาร์ทให้มีความหมายมากยิ่งขึ้น (The Head Start Expansion and Quality Improvement Act)

ปี ค.ศ. 1991 แก้ไขพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ (The Early Childhood Amendments to IDEA) กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความคุ้มครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยเฉพาะในส่วนเอช (Part H) ที่เป็นส่วนของทารกและเด็กเล็ก และส่วนบี (Part B) ที่เป็นส่วนของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ปี ค.ศ. 1994 ตราพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเทคโนโลยี (The Technology Act) ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้ได้คำนึงถึงบุคคล รวมถึงเด็กที่มีความต้องการพิเศษซึ่งอาศัยเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก โดยรัฐต้องจัดหาและให้บริการด้วย

ปี ค.ศ. 1997 ตราพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับเด็กพิการ (The Individuals with Disabilities Education Act of 1997) โดยปรับปรุงจากพระราชบัญญัติปี ค.ศ. 1990 ในส่วนซี (Part C) รัฐบาลกลางสนับสนุนให้แต่ละรัฐช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการล่าช้าอย่างเหมาะสม รวมถึงทารกและเด็กเล็ก นอกจากนี้ยังได้เปลี่ยนแปลงโปรแกรมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในระดับปฐมวัยโดยเฉพาะเด็กปฐมวัยที่มาจากครอบครัวยากจน

ปี ค.ศ. 2001 ตราพระราชบัญญัติที่กำหนดไว้ว่ารัฐจะต้องดูแลเด็กทุกคน (Leave No Child Behind Act) โดยกำหนดให้แต่ละรัฐจะต้องช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ การอ่าน และคณิตศาสตร์ ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้งนี้เด็กแต่ละคนจะต้องมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ก้าวหน้าขึ้น

สำหรับในประเทศไทยมีผลงานวิจัยทางการแพทย์ของ นิตยา คชภักดี และคณะ (2545) ที่ทำการวิจัยแล้วพบว่า เด็กปฐมวัยไทยจำนวนมากถึง 1 ใน 6 มีพัฒนาการล่าช้าไม่สมวัย แสดงว่า เด็กเหล่านี้ขาดโอกาสเรียนรู้และขาดการเลี้ยงดูที่เหมาะสม จึงทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตระหนักถึงปัญหา และมีการเฝ้าระวังรวมทั้งดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงตั้งแต่แรกเกิดตลอดจนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการ และศักยภาพของเด็กโดยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ซึ่งกำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับเพื่อให้การศึกษาที่จัดโดยสถานศึกษาทุกแห่งมีมาตรฐานทัดเทียมกัน ดังนั้นประเทศไทยได้มีการจัดตั้งสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยขึ้นเพื่อการพัฒนาเด็กให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมของการเรียนรู้ที่เหมาะสมซึ่งได้มีการกำหนดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย เพราะเป็นช่วงระยะที่สำคัญของชีวิต ถ้าหากสังเกตพบว่าเด็กอยู่ในภาวะเสี่ยง พ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูจำเป็นต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์ทันที

สาเหตุของภาวะเสี่ยง

ภาวะเสี่ยงต่อการมีความพิการเกิดจากปัจจัยหลายประการที่ก่อให้เกิดปัญหาในโรงเรียน ได้แก่ ความยากจน การไร้ที่อยู่อาศัย การที่เด็กมีบิดาหรือมารดาเพียงคนเดียว การถูกทำร้ายจากพ่อแม่ การถูกทำร้ายร่างกายจากผู้อื่นและการไม่ได้รับการยอมรับถึงแม้ว่าจะมีปัจจัยหลายประการที่แสดงถึงการไม่ประสบผลสำเร็จของเด็ก แต่ก็ไม่ได้เป็นสิ่งสำคัญใน

การระบุว่าเด็กที่มาจากครอบครัวยากจน หรือมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวจะเป็นเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงเสมอไป ทั้งนี้ภาวะเสี่ยงอาจจะเกิดจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อม ปัจจัยทางชีววิทยา หรือปัจจัยทางชีวเคมี เป็นต้น

การช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยง

การช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงนั้นมีความสำคัญมาก เพราะหลายคนอาจจะไม่ใช่เด็กที่มีความต้องการพิเศษเมื่อได้รับการช่วยเหลือตั้งแต่แรกเริ่มเด็กเหล่านี้ก็จะมีพัฒนาการเกือบเท่าเด็กปกติ แต่ถ้าเด็กคนใดเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษเมื่อได้รับการช่วยเหลือตั้งแต่แรกเริ่มก็จะมีพัฒนาการดีขึ้น บางคนอาจจะใกล้เคียงกับเด็กปกติ วิธีการช่วยเหลือสามารถจัดได้เป็น 4 รูปแบบดังนี้

1. การป้องกัน
2. การช่วยเหลือ
3. การให้การศึกษา
4. การส่งต่อ

รูปแบบการป้องกัน

รูปแบบนี้จะให้ความสำคัญต่อบัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก เช่น การป้องกัน เรื่องการใช้ยา การให้ความรู้เพื่อต่อต้านการสูบบุหรี่ และการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศสัมพันธ์ เป็นต้น

รูปแบบการช่วยเหลือ

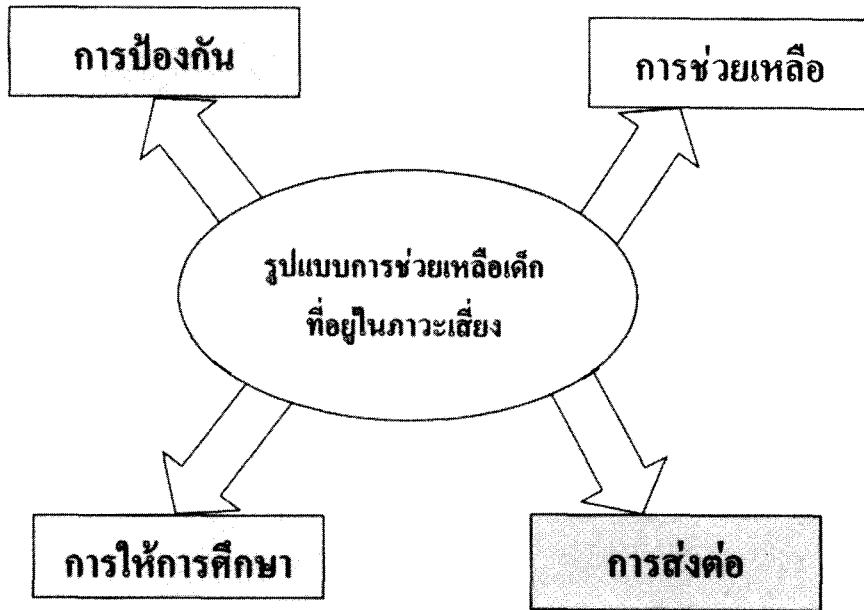
รูปแบบนี้เป็นการขจัดปัจจัยเสี่ยงให้แก่เด็กปฐมวัย โดยแนะนำการช่วยเหลือในระยะแรกเริ่มตลอดจนหน้าที่ของบิดามารดาในการดูแลบุตรตามความจำเป็น

รูปแบบการให้การศึกษา

รูปแบบนี้มีเป้าหมายในการช่วยเหลือเพื่อให้เด็กพ้นจากปัจจัยเสี่ยง เช่น โปรแกรมการอ่านซึ่งเป็นโปรแกรมที่จะช่วยลดผลกระทบที่เกิดจากครอบครัวที่ยากจน ด้วยการเพิ่มทักษะทางการอ่านให้กับเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยง

รูปแบบการส่งต่อ

รูปแบบนี้จัดขึ้นเพื่อให้โรงเรียนตระหนักถึงการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริงซึ่งเป็นการเชื่อมโยง

ภาพประกอบ 1 รูปแบบการช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยง

เทคนิคการสอนเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยง

เทคนิคการสอนเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงมีหลายวิธี แต่ละวิธีจะมีลักษณะที่แตกต่างกันซึ่งผู้สอนสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้ดังนี้

1. วิธีให้ความสำคัญด้านการอ่าน

วิธีนี้เน้นให้เห็นความสำคัญของการอ่าน โดยให้ความสำคัญด้านการสอนอ่านตั้งแต่ระดับปฐมวัย ซึ่งการสอนอ่านในวัยนี้เป็นช่วงที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังให้เกิดนิสัยรักการอ่าน ดังนั้นจึงควรให้ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่มีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กควรส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้เตรียมความ

พร้อมในการอ่าน โดยจัดเวลาให้เด็กได้มีโอกาสอ่านเป็นประจำ ให้โอกาสเด็กเลือกหนังสือที่จะอ่านและจัดกิจกรรมการอ่านให้เด็กฟัง เป็นต้น

2. วิธีสอนแบบตัวต่อตัว

วิธีนี้จะต้องจัดเวลาเพื่อที่จะสอนแบบตัวต่อตัวโดยอาจจะใช้อาสาสมัครจากคนในชุมชนเพื่อนหรือรุ่นพี่ เพื่อช่วยสอนอ่านแก่เด็กเป็นรายบุคคลซึ่งวิธีสอนแบบตัวต่อตัวนี้ ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างและข้อบกพร่องของแต่ละบุคคลวางแผนและให้การช่วยเหลือ โดยอาจจะใช้เวลาก่อนเข้าเรียนหรือหลังจากโรงเรียนเลิกเรียนแล้วก็ได้

3. วิธีขยายเวลาในการเรียน

วิธีนี้เป็นการจัดโปรแกรมการสอนหลังเลิกเรียน โดยใช้ครูปกติ หรืออาสาสมัครมาช่วยสอนเด็กหลังจากที่โรงเรียนเลิกเรียนในตอนเย็นแล้ว เนื่องจากเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงบางคนไม่สามารถเรียนรู้ได้ในเวลาอันจำกัด ดังนั้น จึงควรจัดโปรแกรมสอนโดยขยายเวลาในการเรียนให้มากขึ้น เช่น จัดโปรแกรมสอนเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน หรือจัดโปรแกรมสอนเสริม เป็นต้น

4. วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน

วิธีนี้จัดแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม ใช้รูปแบบที่มีประสิทธิภาพที่ได้จากงานวิจัยของเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยง ซึ่งวิธีนี้จะจัดแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่มเล็กๆ และจัดกิจกรรมให้เด็กภายในกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้อาจจะนำรูปแบบวิธีการเรียนรู้ร่วมกันที่มีการทำวิจัยแล้วพบว่าเป็นวิธีที่สามารถส่งเสริมให้เด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงสามารถพัฒนาในด้านการเรียนรู้เพิ่มขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. วิธีใช้สิ่งที่เด็กสนใจ

วิธีนี้คำนึงถึงความสนใจของเด็ก และสอนตามรูปแบบการเรียนรู้ของเด็กแต่ละคนโดยผู้

สอนจะต้องสังเกตว่าเด็กสนใจในเรื่องใดบ้าง แล้วจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจของเด็ก ซึ่งก่อนจะดำเนินการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องสำรวจรูปแบบการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล โดยใช้แบบสำรวจรูปแบบการเรียนรู้ เพราะเด็กแต่ละคนอาจจะมีความรู้ที่แตกต่างกัน เช่น เด็กบางคนอาจจะเรียนรู้ได้ดีด้วยการฟัง ในขณะที่บางคนเรียนรู้ได้ดีจากการเห็น หรือบางคนอาจจะต้องใช้การสัมผัส เป็นต้น ดังนั้นถ้าผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเด็กก็จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. วิธีการให้คำปรึกษา

วิธีนี้มุ่งเน้นการช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยง โดยการจัดโปรแกรมการให้คำปรึกษาสำหรับผู้สอนเกี่ยวกับเรื่องของเทคนิควิธีการต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับเด็ก เช่น เทคนิคการสนทนากับผู้อื่น การเข้าร่วมกิจกรรม การรับประทานอาหาร เป็นต้น เพื่อให้ผู้สอนมีความรู้และสามารถช่วยเหลือเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดาเรณี ศักดิ์ศิริผล

บรรณานุกรม

- ศรียา นิยมธรรม. (2537). **รายงานการวิจัยการสร้างแบบคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ :
ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศึกษานิเทศก์. (2546). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546**. กรุงเทพฯ.
- Allen K. Eileen. ; & Schwartz, Llene S. (2001). **The Exceptional Child Inclusion in Early Childhood Education**. United States of America.
- Barry, Frieman B. (2002). **What Teachers Need to Know About Children at Risk**. Boston :
Burr Ridge : R.R. Donnelley & Sons.
- Early Warning Signs of Learning Disabilities. (2004). (Online). Available:http://www.ldonline.org/ld_indepth/general_info/celd_early_warning.html. Retrieved January 23,2004.
- Lerner, Janet W. ; Lowenthal B. & Egan R.W. (2003). **Preschool Children With Special Needs : Children at Risk and Children with Disabilities**. Boston : Arlington. Paget, Kathleen D. ; & Coxe, J. Michael. (2000). **Preschool Screening**.